



חג הסוכות בצל הקורונה

הקדמה:

ציונו הא-ל שבת בסוכה שבעת ימים, למען נזכור הניסים הגדולים שעשה האל ברוך הוא לאבותינו במדבר בצאתם ממצרים, שסיככם בענני כבוד שלא יזיק להם השמש ביום וקרח בלילה. אמנם פעמים שאין אדם מצווה לשבת בסוכה, בדומה לביתו בשאר ימות השנה, שאינו דר בו תמיד.

שאלה: כיצד ינהגו חיילים שאין להם מקום לאכול או לישון בסוכה, בשל הגבלת ההתקהלות למניעת התפשטות נגיף הקורונה?

א. מצוות הישיבה בסוכה

כתוב בתורה:

ויקרא פרק כג פסוק לד:

דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּחַמֶּשֶׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לָהּ: בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֲזָרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַסֻּכּוֹת.

המשנה מגדירה את איכות הישיבה בסוכה:

משנה סוכה פרק ב משנה ט:

כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי.

הגמרא מפרטת את אופן הישיבה בסוכה:

תלמוד בבלי סוכה דף כח עמוד ב:

תנו רבנן: כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי. כיצד? היו לו כלים נאים – מעלן לסוכה, מצעות נאות – מעלן לסוכה. אוכל ושותה ומטייל בסוכה. מנא הני מילי (מה המקור לכך)? דתנו רבנן: 'תשבו' – כעין תדורו (כפי שהאדם דר בביתו כל השנה, כך עליו לדור בסוכה).

וכן פסק השולחן ערוך:

שולחן ערוך אורח חיים סימן תרלט סעיף א:

כיצד מצות ישיבה בסוכה, שיהיה אוכל ושותה (וישן ומטייל) ודר בסוכה כל שבעת הימים, בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע. כיצד, כלים הנאים ומצעות הנאות, בסוכה.

❖ כיצד צריך להדגיש את היותה של הסוכה מקום דירתו הקבוע, במשך שבעת ימי החג?

ב. פטור הולכי דרכים מן הסוכה

נגזרת נוספת מכך שמצוות הישיבה בסוכה היא כעין דירת האדם בביתו, מובאת בגמרא:

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כו עמוד א:

תנו רבנן: הולכי דרכים ביום – פטורין מן הסוכה ביום, וחייבין בלילה. הולכי דרכים בלילה – פטורין מן הסוכה בלילה, וחייבין ביום. הולכי דרכים ביום ובלילה – פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה.

וביארנו הראשונים את טעם הפטור מן הסוכה:

רש"י על הגמרא הנ"ל:

הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום – דכתיב בסוכות תשבו – כעין ישיבת בית, כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה – כך כל ימות החג שאינו יום טוב לא הצריכו הכתוב למנוע.

❖ לפי רש"י מהי מידת הנחיצות של ההליכה, של אותם הולכי דרכים?

נחלקו אחרוני זמנינו האם מותר לצאת לטיול בחג הסוכות, באופן שבו יאלץ לאכול ולישון מחוץ לסוכה:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן צג:

ובדבר לצאת לטיול ולתענוג בעלמא, למקום שלא יהיה לו סוכה, מסתבר לעניות דעתי שאסור. דהולכי דרכים, שאיתא בסוכה דף כו כשהוא לדבר הרשות, שפטורין על כל פנים ביום, הוא כשהולכין למסחר וכיוצא שהוא צורך ממש... אבל לטיול ולתענוג בעלמא, שאין לזה שום צורך אינו כלום מה שבשביל תאותו והנאתו היה יוצא מביתו, כיון שלא היתה יציאתו אף מביתו לצורך וכו'. וגם בלא זה, הא נענשין על עשה בעידן ריתחא (בשעת זעם ודין), כשמבקש טעדיקי (תחבולות) למיפטר מהמצוה.

❖ מהם שני הנימוקים שכתב האגרות משה לאסור יציאה לטיול, שתגרור אכילה מחוץ לסוכה?

לעומת זאת, הגרי"ש אלישיב, הביא את דברי האגרות משה, והעיר עליו:

הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוכה דף כו עמוד א:

ולכאורה דבריו אינם מובנים, דמכל מקום כיון דהיום הדרך הוא לצאת לטיול, אם כן מאי גרע מסחורה, דכיון דהוה דרכו, הוה בכלל 'תשבו כעין תדורו' ופטור מהסוכה.

עוד טעם כתב לחייב בסוכה מטעמא דהגמ' במנחות... (שמענישים ב'עידנא דרתחא' על ביטול מצוות עשה), ולכאורה אין הנידון דומה לראיה כלל, דהתם הרי לבש לתקופה ארוכה סדין שפטור מציצית אם כן מראה עצמו כמפקיע המצוה, אבל כאן היה בסוכה, ורק באקראי יוצא גם לטיול, 'ותשבו כעין תדורו' כתיב, ודמי (דומה הדבר) לשח עם חבירו חוץ לסוכה, דלא נאמר דיש כאן הפקעת עשה דענשין עליה בעידן ריתחא.



והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

- ❖ כיצד דחה הגר"ש אלישיב את שני הנימוקים של האגרות משה?
- ❖ כיצד יש להורות לחיילים שאינם יכולים לאכול או לישון בסוכה בשל חוסר מקום?

ג. מאכלים החייבים בסוכה

לאור המתבאר, חיילים שאינם יכולים לשבת בסוכה, בשל הצורך לשמור על מרחקים ולמנוע התקהלויות, רשאים לאכול ולישון מחוץ לסוכה. אולם, פעמים רבות, יכולים הם לאכול מאכלים שאינם חייבים בסוכה.

כתב השלחן ערוך:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרלט סעיף ב:

אוכלים ושותים וישנים בסוכה כל שבעה, בין ביום בין בלילה, ואין ישנים חוץ לסוכה אפי' שינת עראי; אבל מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה. וכמה אכילת עראי, כביצה מפת (60 סמ"ק); ומותר לשתות מים ויין ולאכול פירות (ואפי' קבע עליהו) חוץ לסוכה. ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפי' מים, הרי זה משובח. ותבשיל העשוי מחמשת מינים, אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה.

וביאר המשנה ברורה:

משנה ברורה על השלחן ערוך הנ"ל, ס"ק יב:

דזה לא חשיב לחיבו בסוכה, דאף בביתו, מצוי שאוכל ארעי חוץ לביתו.

עם זאת, כתב המשנה ברורה:

משנה ברורה הנ"ל ס"ק טו:

ודע עוד דהסכימו כמה אחרונים דנכון להחמיר מלאכול בשר ודגים וגבינה חוץ לסוכה ודוקא בקביעות אבל שלא בקביעות אין להחמיר כלל.

- ❖ אלו מאכלים מותר (מעיקר הדין) לאכול לסוכה?
- ❖ מדוע החמיר המשנה ברורה באכילת בשר ודגים?
- ❖ האם מותר לישון שנת עראי מחוץ לסוכה?

לגבי שתייה ואכילת עראי מחוץ לסוכה, תוך כדי סעודה קבועה, כתב המשנה ברורה:

שער הציון סימן תרלט ס"ק כט:
והא דאיתא בגמרא אוכלים ושותים בסוכה, והועתק לשון זה בריש הסעיף, היינו, לאחר אכילתו בסעודה שדרך לשתות אז, צריך לשתות גם כן בסוכה דנכלל הוא בסעודה... ואפשר דלפי זה אף מים בתוך הסעודה אין כדאי לשתות חוץ לסוכה, וצריך עיון.

והוסיפו אחרוני זמננו:

פסקי תשובות אורח חיים סימן תרלט אות יב:

ולכאורה כן יהיה הדין בכל האוכל אכילת קבע בסוכה שיהיה אסור לו תוך כדי סעודתו לצאת חוץ לסוכה ולאכול אפילו אכילת ארעי פחות מכזית כיון שכל אכילה ושתיה תוך כדי הסעודה נחשבת לאכילת קבע, ויש שהוסיפו להחמיר שלא לצאת מהסוכה באמצע הסעודה ובפיו שיורי מאכל שעדיין לא בלע.

ד. הלכה למעשה

א. הולכי דרכים הפטורים מן הסוכה, הם דוקא אלו היוצאים מהבית לצורך פרנסה וכד', אבל היוצאים לטיול וכד' אינם בכלל זה, ועליהם להסתפק באכילת עראי, ולדאוג ללינה בסוכה, ואף שיש מפוסקי דורנו שהתירו לצאת לטיול גם אם יאלץ לאכול סעודת קבע או לישון חוץ לסוכה, נכון להחמיר בדבר כדי שלא להפקיע עצמו מקיום מצוה שחיובה מן התורה.

ב. חיילים שאינם יכולים לאכול בסוכה מחמת האיסור להתקהל, ישתדלו לאכול דברים שאינם מחייבים סוכה, כגון בשר ודגים וכדו', מיני מזונות בשיעור שאין רגילים לקבוע עליו סעודה, או אף פת פחות מ60 סמ"ק.

ג. הנמצא בתוך סעודת קבע בסוכה, אינו רשאי להמשיך ולאכול מחוץ לסוכה, גם דברים שאינם חייבים בסוכה. ובאם נדרש לפנות הסוכה לחיילים נוספים, יברך ברכת המזון, ויסעד מחוץ לסוכה בדברים שאינם חייבים בה.

ד. חיילים שאינם יכולים לישון בסוכה מחמת האיסור להתקהל, רשאים לישון מחוץ לסוכה.

ה. בהיעדר מקום בסוכה, לאור המרחקים הדרושים וכו', ניתן לברך ברכת המזון לאחר אכילת הפת, ולהמשיך סעודתו (בשר, ירקות) מחוץ לסוכה.

כמו כן בשאר ימי חול המועד, רשאי לאכול מחוץ לסוכה - בלא קביעת סעודה (ללא אכילת 56 גר' לחם).

והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן

כתיבה ועריכה: טור' ר' בן אור ודאוקר, טור' ר' מיכאל שמילה

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),

סרקו את הקוד הבא:

